THREE MEN IN A BOAT: NIETZSCHE, ADORNO AND CIORAN. ON TRANSMUTATION OF VALUES

Ovidiu Marius BOCȘA
North University of Baia Mare

Abstract: Friedrich Nietzsche was the thinker who had lived with intensity nihilism until the end. As "Prophet of nihilism", he managed to overcome it. To follow this difficult author beyond nihilism and skepticism, it is necessary to free ourselves of preconceptions, because there is already his philosopher profile that goes beyond good and evil, and whose features related to the reception of truth by pulses of living, by feelings and sensitivity intermediate forms of the will, anounced the priority of the the senses against the reason. The direction of nihilism, and still poor image we have about Theodor Adorno (extremely complex because of his writings addressed primarily to an elite), showed a similar background (the „life world") for large echoes derriving from similar affinities in the most amasing fragments, so full of lessons for our times. From a similar stylistic direction, Emil Cioran completes the picture of "Three Men in a Boat" indicating the Styx shores. But is this "transmutation of values", a shift and a transfer from one bank to another of Styx? My proposal is to examine together, at least in part, the treasure from their boat, always in danger of sinking due to their weight, as actually it remained from ancient times: the burden of knowledge.

Keywords: nihilism, skepticism, transmutation of values, communication, ethical conduct.

Introducere

Aluzia titlului[1] la o narațiune cunoscută din literatura engleză, pornește de la imaginea bărcii plutind pe râul-timp. Meditățm asupra parcurgerii timpului din perspectiva unor gânditori de excepție, care par a avea puține în comun, și totuși sunt câteva aspecte care fac ca

[1] *Jerome K. Jerome, Three Men in a Boat / Trei într-o barcă, este o narațiune comică, în care trei prieteni pentru a se elibera de osteneala zilei pornesc într-o plimbare luându-și și câinele cu ei. În construcția analogiei ca punct de pornire, propun să considerăm "câinele imaginației" adulmecând adevărul,"viclenia istoriei" și pasajul hegelian din Fenomenologia spiritului, referitor la răsturnarea lucrurilor. Cei trei vâslesc dincolo de vicistitudinile istoriei, trecând prin labirintul rațiunii în manifestările și zbuciumul încercării de a împleti teoria cu practica și a comunica experiența semnificantă. Deoarece conduita se exprimă prin actele noastre, inclusiv cele comunicative, socotim Styxul reprezentativ pentru evenimentele dramatice prin care istoria trece periodic, fără ca trista lor experiență să ne fi dat impulsul găsirii Acceptabilului. Raționalitatea semnificantă și cea instrumentală sunt două direcții ale libirintului în care, răspunsul lui Adorno derivă din dialectica negativă, care accentuează refuzul sistemului și al generalizărilor. "Răsturnarea băncii" în vâltoarea râului, este metafora prin care exprimăm obsesia negării la Cioran. În acest sens s-ar putea experimenta și citirea inversă a lui Cioran: adică până unde merg consecințele Silogismelor amărăciunii, sau până unde deconstrucția postmodernă din Tratatului de descompunere, reprezintă puncte de acumulare ce solicită efortul reflexiv? Fiecare din cei trei au cunoscut în felul lor infernul devenit realitate. Pentru Adorno, expresia maximei degradări a rațiunii este nazismul și reprezentativ pentru toate atrocitățile -fenomenul Auschwitz, de unde și imperativul adornian de a face totul ca așa ceva să nu se mai repete niciodată. De aceea este nevoie de o educație care să se opună Barbariei.*

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

ei să se întâlnească în aceeași "barcă". Este vorba de trei gînditori neîndreptățiți prin simpla lor etichetare ca nihiliști. Cea mai bună definire a nihilismului, ne-a rămas de la Friedrich Nietzsche[2]. El a profețit nihilismul și l-a depășit, după cum ne dezvăluie în "Voința de putere", trecând prin decadența epocii, ca printr-un ritual purificator al resentimentelor în fața proprilor neputințe și orientându-și "legiunea de voințe" și năzuințe ale întregii ființe (întreg elanul vital) spre împlinirea deplină. Theodor W. Adorno[3] continuă să fie studiat cu surprindere crescândă, descoperind filiația unor idei aclamate abia la urmașii săi -în vogă astăzi: Karl-Otto Apel[4] și Jurgen Habermas[5]-, ale căror realizări îi datorează mult mai mult decât se știe.[6] Aș îndrăzni a spune chiar că Adorno și-a fixat idele în diferite puncte de acumulare supuse reflecției, păstrînd unele rezerve întemeiate față de normatizarea etică, standardizarea unor acte de conduită etică, inclusiv a actelor de comunicare, în vreme ce urmașii lui, în dorința de a clarifica unele aspecte aproape "ezoterice" (prezente deja în multe exemplificări și detalieri deja în "Dialectica negativă", „Dialectica epocii luminilor" sau „Minima moralia") n-au scăpat de ispitele utopiei (în proiectele lor vizînd "sfera publică a comunicării eliberate de coercițiile politice", respectiv „turnura lingvistică spre pragmatism" – din direcția transcendentală). Tot ce a scris Adorno este marcat de accente etice, de compasiune în fața suferinței. Putem deduce că de aici pornește „etica rezistenței" (împotriva „raționalității instrumentale", a „industriei culturii", „reificării" și feluritelor crize de legitimitate, motivație ș.a.m.d.). Emil Cioran[7] este considerat „nihilistul perfect" -de către Dumitru Tucan[8]. Dar are oare acesta dreptate? Cioran însuși nu se socotește nihilist.[9] Atâta doar că raționalitatea pe care o pune în joc, nu este cea operativă care folosește logica obișnuită, ci mai curând „raționalitatea semnificantă", făcând uz de metaforă și metonimie, se lasă inspirat de „surorile ambiguității". Prin opera sa de admirabilă virtuoztate stilistică, dar

---

[2] *Friedich Nietzsche,1844 –1900 .Vezi: http://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche*

[3] *Critic cultural, muzicolog, filosof , membru de frunte al Școlii de la Frankfurt, Theodor Adorno (1903 –1969) poate fi considerat ca personalitate resursă. Confluențe ale gândirii epocii sale, ca și ale filosofiei germane se regăsesc în opera sa, care presupune dificultăți majore întâmpinate de cititori din cauza stilului său complex, extrem de dens cu particularități ce presupun o deschidere spre un orizont cultural vast. Vezi: http://en.wikipedia.org/wiki/Theodor_W._Adorno*

[4] *Karl-Otto Apel (n.1922),consideră că etica și limbajul ar avea o rădăcină comună.Vezi: Jesus de Paula Assis, Karl-Otto Apel: a raiz comum entre ética e linguagem, Estudos Avançados, ISSN 0103-4014,Estud. av. vol.6 no.14 São Paulo Jan./Apr. 1992,respectiv: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0103-40141992000100011*

[5] *Jurgen Habermas (n.1929), fostul student al lui Adorno și urmaș la conducerea Școlii de la Frankfurt, a dat acesteia o nouă orientare.Vezi: http://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%BCrgen_Habermas.*

[6] *Ne vom ocupa de filiația unor idei esențiale în altă lucrare, însă.Un aspect al creației sale nu trebuie uitat: Se știe că a scris într-o epocă în care groaza i-a pătruns în oase. Poate că în zilele noastre e mai greu de imaginat ce însemna să fii evreu în Germania nazistă.Nici exilul american n-a fost un paradis.*

[7] *Emil Cioran (1911- 1995) stilist mult comentat pentru scrierile sale în română (5) și franceză (8) face parte din familia rebelilor de tipul Omului revoltat descris de Albert Camus.*

[8] *Vezi articolul "Autorul meu preferat" din 10 LECTURN Anul I, nr. 1, ianuarie-martie 2013.*

[9] *Caracterizându-se în chip ironic, el subliniază : "Aspectul de luptător, negația ca depășire, diminuare a intensității trăirii. Înțelegi? Impresia că toți trăiesc cu o iluzie, cu excepția mea. Comedie și pentru a nu te înșela, neparticiparea la această comedie." Vezi Exerciții de admirație și Apocalipsa după Cioran. În "Gândirea împotriva sa", el scrie că "toți suntem genii când visăm, măcelarul deopotrivă cu poetul... Numai nebunul se bucură de privilegiul de a trece ușor de la o nocturnă la existența la lumina zilei." De asemenea : "Este nebun în noi care ne obligă la aventură; odată ce ne abandonează, suntem pierduți. . . . Nu putem fi normali și în viață, în același timp. "*

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

nu mai puțin dificilă prin cultivarea voită a paradoxului[10], a construit versiunea unei confesiuni ce a experimentat negația dincolo de limitele raționalului.[11] Ceea ce însoțește sinuciderea metafizică este bocetul și carnavalescul și în cele din urmă auto-anularea. Procedura îmi pare înrudită cu logica ironico-dramatică a lui Marin Preda într-o citare aproximativă din bătrânul Moromete "Adică ai dreptate, de ce să tragi carul cu boi de-o parte, când salcîmul poate cădea peste voi?". Cu vorbele lui Cioran: „Ce e formulat devine mai clar, de o intensitate degradată, în sensul terapeutic al confesiunii și consolării..."[12] Presa timpului nota cu apariția Tratatului de descompunere[13] "piesa clasică a nihilismului secolului XX.": „ Iată-l pe ce-l ce-l așteptam, profetul vremurilor concentraționare și a suicidului colectiv...El va depune mărturie pentru epoca noastră."[14]

Și totuși există cititori și exegeți pntru care Cioran se desfășoară pe aceeași bandă Moebius. Fie aceștia, fie Cioran rămân la nivelul încântării ambiguității ce se reconstituie și repetă dintr-un punct magic al sensului ce glisează pe gheața subțire a dialecticii negative. Îl observăm lunecând mereu pe aceeași suprafață, dar când clipa se dilată, înoată cu disperare în bolboroseala râului heraclitic. Și desigur îmbrățișând cu voluptate Nirvana, misterul stingerii în fiecare clipă.

Când Gheorghe Vlăduțescu[15] găsește aspectele secantei sferelor gândirii la Parmenides și Spinoza, se presupune că pentru fiecare caz este o căutare a ordinii "Spinoza, unul din marii reconstructori în ontologie, în consecință trebuie să pornească de unde pornise și Parmenides…[16] Ne întrebăm dacă nu cumva, pornind de la diferența dintre ființa în sine și ființa noastră, ca de la un dat absolut, -așa cum Parmenides căuta s-o legitimize pe aceasta din urmă- și Cioran încearcă să-și instituie propria ființă (și implicit pe a noastră, cu toate diferențele accentuate) "ca termen în stare să cuprindă nemărginitul fără a-l mărgini însă".[17]
Dacă o încercare similară face Emil Cioran, analogia deconstrucției ulterioare are loc prin negații succesive. Un anumit nivel al tipului de negație este al nehotărârii, carenței de voință sau de mijloace ale convingerii: Cum adică să faci ceea ce face și celălalt, ca să-l convingi că nu are dreptate? Ca și cum i-ai spune: Uite, eu sunt tu, și nu ai dreptate, dar urmăm calea ta până la saturare. E un fel de demonstrație prin inducție completă și prin reducere la absurd.[18]

---

[10] *De aici și dificultatea abordării lui, lucru semnalat cu îndreptățire de Sorin Vieru, Cuvintele insomniei în „Secolul 20", 328 - 330, p. 14*

[11] *Aduce oarecum complementar imaginea celuilalt țărm al Styxului. În timpul său și după el ,totalitarismele s-au dezvăluit în atrocitatea manifestărilor răului, iar suferințele căutărilor și confesiunilor sale indică zbuciumul rațiunii ce-și pierde semnificațiile ultime. Într-adevăr,ce mai poate rămîne,după negarea vieții,a lui Dumnezeu,a societății, a moralei?*

[12] *Apocalipsa după Cioran,* http://www.trilulilu.ro/video-cultura/apocalipsa-dupa-cioran-documentar

[13] *Ibidem, vezi și Apocalipsa după Cioran, Editura Gallimard,*

[14] https://vimeo.com/19781872.Vezi și http://webcultura.ro/apocalipsa-dupa-cioran/

[15] *Gheorghe Vlăduțescu,Deschideri către o posibilă ontologie,Editura Științifică și Enciclopedică ,București 1987 pp 76-82*
[16] *Ibid.p78*
[17] *Ibidem.*
[18] *Exemplific cu o imagine din filmul Comoara din Vadul vechi,în care personajul principal obsevând nebunia cuiva drag, nu reușește să-l convingă de faptul că acolo unde sapă, la rădăcina copacului nu este ascunsă nici o comoară, și atunci îi ia unealta din mână și continuă să sape el însuși, cu aceeași furie și înverșunare spre a-l convinge prin gestul absurd de ceea ce n-a reușit în mod rațional.Ne gândim la o greșeală a lui Narcis în cele 3 variante repovestite de Aurel Rău, Paolo Coelhio și Oscar Wilde…Mai deduc un al doilea nivel, cu amărăciunea încercării de a nu-și da singur dreptate, chiar și când o are, lăsând pe alții să-l contrazică, lucru ce ar duce la*

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

Ionel Necula[19], unul din exegeții care accentuează câteva aspecte ce aduc ineditul interpretătii din perspectiva lui Cioran ca necessitate filosofică și poetică, observă: ” N-a fost, e drept, un filosof sistematic și nici ușor încadrabil într-o paradigmă sistematică, dar a fost, desigur, un filosof în măsura în care a activat un anumit mod de asumare rațională a lumii și a devenirii umanului”.[20] Este îndreptățit să observe că marele eseist ”s-a interesat nu doar de lume, de viață, de om și de condiția lui, dar a trecut și dincolo de frontierele existenței, dincolo de „cercul care închide ființele într-o comunitate de interese și speranțe“.[21] Dar, cum dincolo de existenta n-a gasit o altă existență – corelată,– ci neantul, … cum dincolo de viață a văzut că stapânește moartea, iar dincolo de lume, divinul, nu i-a mai rămas decât să se ocupe de toate acestea, ca și cum ar fi citit în paralel despre cele Patru Nobile Adevăruri din cărțile sacre ale Orientului. Păcatul lui Cioran este de a nu fi recunoscut păcatul strămoșilor și de a-l fi multiplicat prin Lupta cu îngerul. Ca și cum oamenii și îngerii și-ar striga reciproc “Noli me tangere“, protagoniștii „tărâmului zeificator“ nu-și află liniștea decât în secretul Nirvanei, un process anevoios din care rând pe rând să fie alungată invidia, răutatea, mizeria cu formele ei multiple ce a invadat lumea din care singură retragerea în cochilia semnificațiilor devine salvatoare, purificatoare, eliberatoare. Scrisul îi redă demnitatea unui Paradis pierdut, regăsit, experimentat într-un ritual al deznădejdii, amplificat de propria boală și sensibilitatea epidermică și vizuală față de tot ce se întâmplă și s-a întâmplat și n-ar fi trebuit să se întâmple urmând logica iubirii. Tărâmul zeificator , gândirea este paradidul regăsit de Cioran, chiar dacă și aici suferința continuă să existe. Dacă nu a scris o etică, Cioran este de o remarcabilă sensibilitate etică și sinceritate, poate împinsă până dincolo de marginile eului, pentru a acoperi și gândurile și ereziile lumii în care trăim, deopotrivă cu mizeria lor când covârșitoare, când împinsă de-o parte, asemenea unor dune purtate de vânt în deșertul speranței.

1.Voința de putere, interesele și persuasiunea unor nevoi

Înțelesul transmutării valorilor se face prin impulsurile voinței de putere, prin raționalitatea ce se supune acestora, devenind o raționalitate instrumentală. Voința de putere[22]

---

voluptatea unui dialog socratic al dedublării eseistului român în genul lui Marin Preda în citare aproximativă, din memorie: descrierea descoperirii conștiinței (imaginea cu pîinea strînsă la piept și vocea tatălui dându-i dreptate: Așa, mă, doar tu ești pe lume! Ia și pîinea aceasta, dați-i și pâinea voastră”. Sau imaginea cu copacul gata să cadă pe carul cu boi, când bătrnul Moromete îi aprobă, adică, da,voi ce tăiați pomul, de ce să trageți carul de-o parte când salcâmul poate cădea pe voi? Nu cumva, citirea inversă a lui Cioran este una etică? Aici, observația mea întâmpină o observație pertinentă a unui mare etician, care nu acceptă o etică în lipsa unei ontologii.

[19] Ionel Necula ,Cioran și filosofia caderii, 2010.

[20] Tratatul de descompunere, p. 36.

[21] Ibidem.

[22] Ne referim în special la versiunea românească, Nietzsche, Voința de putere, Încercare de transmutare a tuturor valorilor (Fragmente postume),Traducere și Studiu introductiv de Claudiu Baeiu ,editura AION ,1999,ISBN 973-97662-6-9 ,în original Friedrich Nietzsche Der Wille zur Macht Versuch Einer Umwertung Aller Werthe Nietzsches Werke , BĂNDE IX-X, Alfred Kroner Verlag Leipzig 1918 cu variantele: a) ediția "mare": Nietzsche, Werke, Kritische Gesamtausgabe, hg. von G. Coli und M. Montinari, Berlin, 1967, W. de Gruyter; b) ediția "de studiu": Friedrich Nietzsche, Sămtliche Werke, Kritische Studienausgabe in Banden, hg. von G. Colii und M. Montinari, Deutscher Taschenbuch Verlag, de Gruyter, Munchen. Berlin, New-York, 1980. Obsevăm elementul central al gândirii sale voința de putere (der Wille zur Macht), ce face posibilă înțelegerea conduitei umane ca sens al adaptării cf. Nietzsche 1886, p. 13., Nietzsche 1882, p. 349., Nietzsche 1887, p. II:12, respingând teoria utilitarismului privind dorința de fericire și plăcerea ca ținând de un stil de viață cf. Brian Leiter, Routledge guide to Nietzsche on morality, p. 121, respectiv Nietzsche 1888c, §2. Vezi și http://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

este prefigurată metafizic și la Schopenhauer[23], dar este deja un titlu consacrat la Nietzsche (întâi în manuscrisele din 1885), iar intenția abordării tematice transpare și în corespondența: chiar dacă înainte era doar "sentiment al puterii", apăruse ca expresie în capitolul "Despre depășirea de sine"[24]. Este o întâmpinare a imperialismului și o previziune a erorilor civilizației, a iluziei progresului. Totul este supus dominației, rațiunea în manifestările sale se subordonează producerii de bunuri pentru o piață de schimb unde intervin interesele ca forme ale dezbinării, antagonismelor. Într-o lume a bunurilor abundente și consumerismului, totul se produce și consumă standardizat, organizat urmând persuasiunii mass-media privind presupuse nevoi, din care se exclude treptat adevărul, binele, frumosul, păstrându-se urma lor, amintirea, umbrele. Revizuiri ale unor aspecte metafizice și epistemologice apar distinct la Friedrich Nietzsche[25] și la Theodor W.Adorno[26]. Într-o primă lectură a lui Nietzsche, avem impresia unui cerc vicios (anticipat) în care se zbate civilizația. Pesimismul și nihilismul se intercondiționează și interpătrund pentru a defini aspectele decadenței. Nietzsche nota: "Ceea ce povestesc eu este istoria următoarelor două secole. Descriu ceea ce vine, ceea ce nu mai poate să vină altfel: irumperea nihilismului. Această istorie poate fi scrisă chiar de acum: căci ea este opera necesității. Acest viitor grăiește deja prin sute de semne, acest destin se anunță pretutindeni; pentru această muzică a viitorului s-au ascuțit deja toate urechile. Intreaga noastră cultură europeană se-ndreaptă de mult, cu o tortură a tensiunii ce crește de la un deceniu la altul, ca înspre o catastrofă: cu nelinişte, violent și rapid: asemănător unui fluviu, ce vrea să ajungă la capăt, ce nu mai chibzuiește, căruia îi este frică să chibzuiască."[27]

---

[23] *Lumea ca voință și reprezentare (Die Welt als Wille und Vorstellung) opera principală a lui Arthur Schopenhauer (1788– 1860) dezvăluie o lume a iluzilor,instinctelor și a unor habitusuri care călăuzesc omul într-o adaptare permanentă pentru supraviețuire.Suntem așadar călăuziți mai degrabă de iluzii care dau un sens faptelor noastre,iar aceste fapte sunt reflexul unor obișnuințe, a voinței de a trăi ca forță vitală și dincolo de aceasta ,de a ne înconjura de construcții epistemice al căror adevăr încercăm să-l argumentăm fără a scăpa de contradicții, îndoindu-ne încă de puterea lor asupra noastră și năzuind în puterea noastră ca justificatoare a adevărului și poate mai puțin spre un adevăr care să ne justifice. O voință mereu nemulțumită , asemenea întrupărilor sankarei indienilor, își caută adevărul recunoscut de cele 4 nobile adevăruri din Vedanta și Buddism sau misticismul creștism: suferința,boala,moartea, zbuciumul trecerilor succesive. Realizarea eliberării de suferință în viziunea sa e posibilă prin negarea Voinței, prin contemplația artistică sau prin asceză, renunțare și meditație. Schopenhauer are îndoile asupra rațiunii umane și a legilor morale ce ar emana de la aceasta.Doar "milă" ar întemeia comportamentul moral. Depășirea egoismului prin compătimire și înțelegerea suferinței lumii, face posibilă o raportare adecvată cu semenii săi (Über die Grundlage der Moral, 1840). Dacă am compara cu Întemeierea binelui la Soloviev, am descoperi din nou mila, iar alături de ea, pietatea și rușinea sau pudoarea.*

[24] *Vezi partea a II-a din Zarathustra*

[25] *Friedrich Nietzsche (1844 –1900),a cărui filosofie,aproape o profeție a secolelor următoare, explică fenomene ale timpului nostru în care suntem captivi încă.*

[26] *Theodor W. Adorno (1903 -1978) personalitate marcantă a gândirii germane de după al doilea război , dezvoltă gândirea critică alături de ceilalți reprezentanți ai școlii de la Frankfurt.El pornește în mod specific de la cercetarea dezvoltării personalității autoritare și anti-semitismului ,ca fenomene ce ar desluși relația dintre teorie și practică călăuzind palierele metafizicii și eticii .Raportarea față de cele mai tragice evenimente ale timpului "după Auschwitz" (Bernstein 2001, 371–414; Zuidervaart 2007, 48–76) dezvoltă noul imperativ adornian de a se acționa în așa fel (sub impulsul unei noi educații împotriva barbariei) încât să nu se mai repete acele imense tragedii. (ND 365). Adevărul,suferința,sensul solicită o schimbare dincolo de ontologia ascunsă a utopiilor. Adorno vorbește despre o filosofie a speranței (aforismul final din Minima moralia) și rezistența prin raportare la transcendență (ND 404–5):"No light falls on people and things in which transcendence would not appear [widerschiene]. Indelible in resistance to the fungible world of exchange is the resistance of the eye that does not want the world's colors to vanish. In semblance nonsemblance is promised."*

[27] *Aforismul 2 din Voința de Putere.În Aforismul 3,Nietzsche consideră că a trăit cu intensitate nihilismul,a meditat asupra sa și l-a depășit.*

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

Răspunsul la întrebarea "de ce?" este cu atât mai dificil cu cât se menține confuzia dintre cauză și scop , în vreme ce acestea dezvăluie rănile pe care le presupune înșelătorul progres (al cunoașterii,al tehnologiei ,al organizării etc. în care omul însuși pare a-i fi pierdut valoarea). Manifestările binelui refuzând să se lase surprinse într-o lume aflată sub semnul ororilor războiului sau a ceea ce a însemnat Auschwitz [28], formularea adorniană surprinde un adevăr: Viața bună, corectă nu poate fi găsită în viața greșită pe care o trăim[29]. Astfel, marile speranțe ale Epocii luminilor și entuziasmul încrederii depline în raționalitate și-au pierdut suportul de credibilitate în fața eșecului cunoscut ,raționalitatea retrăgându-se în mit.[30]

Adorno are cercetări importante dedicate lui Kant și Hegel. El a observat că dacă la Kant relația dintre domeniul libertății și cel al istoriei este mediată de conflicte, la Hegel există presupoziția unui progres de la conștiință la conștiința libertății deși precaritatea teoriei se întrevede în relația dintre universal și individual prin parcursul istoric și intensificarea procesului de concentrare și de birocratizare care are ca efect reducerea la statutul de funcții,atât în Est și în Vest. Așadar, libertatea ajunge să fie limitată la auto-conservare, iar procesul continuă în modul cel mai subtil prin mass-media, prin „industria culturii".[31] Acest fapt se explică prin slăbiciunea subiectului, dependența de consum, răspîndirea excesivă și dominantă a conformismului.[32] Se păstrează poziția sceptică în privința progresului în conștiința libertății, chiar în privința democratizării treptate a instituțiilor politice .Se remarcă opoziția în substanța puterii sociale și apatia de care e cuprins spiritul ,amintind de remarca lui D`Holbach privitoare la sufletul omului care se poate revolta sau se veștejește în absența libertății. Adorno și Horkheimer în lucrarea comună "Dialectica iluminismului" accentuează analogia dintre nazismul german și industria filmului american, ambele făcând uz de „industria culturii" create și diseminate de instituții specializate dezvoltînd consumerismul (inclusiv al valorilor induse prin propaganda manipulativă) societății devenite masă condusă de o rațiune și ordine dată, în care individul își pierde idealurile absorbit de alte nevoi decît cele personale.

Analizat din multiple perspective, dar mai puțin sub aspect filosofic, zbuciumul sufletesc al lui Emil Cioran , trimite deopotrivă spre nihilismul și pesimismul enunțat de Nietzsche și ecourile unei etici a rezistenței adorniene, cu reticențele asumate. Operele celor trei autori prezintă unele asemănări în măsura în care sunt o suită de fragmente ce au o articulație conceptuală, de regulă, paradoxală, adică, stilul aforistic într-o prelucrare extrem de îngrijită. Despre Nietzsche se știe că este este un gânditor unitar, temele lui se condiționează reciproc într-o manieră logică, iar nu aleatorie, fapt pentru care filosofia sa a și fost numită un

---

[28] De fapt a totalitarismelor , care completează tabloul ororilor, spre a indica fie și doar o lucrare ce le dezvăluie Alain de Becanson,Nenorocirea secolului,Humanitas,2007

[29] Prezentă ca motto în Minima moralia, este considerată drept principiu al epistemologiei negative dezvoltate de autorul Dialecticii negative.

[30] Vezi și Epoca luminilor ,carte scrisă de Adorno împreună cu Marx Horkhemer, în care întâmplările culturii și rațiunii în manifestările ei practice ,fetișismul,cultura de masă,reificarea,consumerismul își găsesc analogiile cu pățaniile lui Ulise .

[31] Termenul german Kulturindustrie este propus și dezvoltat în cap. "The Culture Industry: Enlightenment as Mass Deception" din Dialectic of Enlightenment (1944), rod al colaborării dintre Theodor Adorno (1903–1969) și Max Horkheimer (1895–1973).Se referă la standardizarea bunurilor și a formelor binelui ca bunuri culturale și marfă de schimb,transformând și omul în obiect (reificare) în cadrul unei mase sociale pasive manipulate prin publicitate și știri ce cultivă false nevoi ce pot fi satisfăcute de producția excesivă a unor lucruri și obișnuința unui stil de viață (hedonist) și a unor relații false (precum fetișizarea bunurilor de consum)neglijându-se libertatea ,creativitatea etc.Asupra reperelor autentice ca nevoi reale insistă Herbert Marcuse în Eros and Civilization, 1955),arătând pericolul renunțării .Vezi și http://en.wikipedia.org/wiki/Culture_industry

[32]

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

"sistem în aforisme"[33]. O asemenea caracterizare surprinde funcţia esenţială a aforismului pentru aceste scrieri.

Pentru Nietzsche, aforismul este "un alt mijloc de cunoaştere, întemeiat pe o altă perspectivă asupra cunoaşterii, sau, mai exact, asupra necunoaşterii" [34]. Așa cum se observă „temele esenţiale ale lui Nietzsche rămân: voinţa de putere, transmutarea tuturor valorilor şi eterna reîntoarcere". Concepția sa despre "adevăr", vizează raportul dintre subiect şi obiect, logică, metafizică, aspecte epistemologice prezente și la Emil Cioran. În cazul lui Adorno se poate vorbi despre o "epistemologică negativă", în sensul că binele nu poate fi cunoscut datorită lipsei manifestărilor acestuia. Unele teme adorniene sunt recurente și contradictorii, sau mai precis urmează o logică a contradictoriului, din care detaliile individuale nu pot fi omise, ele furnizînd tensiunea dintre formă și fond, indicând prezența unor forme dominante ,deopotrivă în artă, muzică și societate ce se dispun în straturi constitutive ale așa-numitei „dialectici negative". Deopotrivă metodă și trăsătură specifică a scriiturii sale, dialecticii negative i se consacră o întreagă operă[35], extrem de complexă, din care capitolul despre libertate reprezintă.

Temă recurentă și predilectă la Nietzsche, voința de putere este însoțită de o critică a posibilității de accedere la "adevăr" ca valoare fundamentală a cunoașterii : "adevărul" este o invenție, "cunoașterea" este fabulație (spre deosebire de legitimitatea cunoașterii kantiene a "fenomenelor"). Respingerea concepției aristotelice a adevărului ca adecvatio) implică reticența față de subiectul cunoașterii înzestrat cu structuri transcendentale, optând pentru pluralitatea de impulsuri ce ajung, pe rând să domine "conştiinţa". În mod asemănător, Adorno are în vedere pulsurile unor habitusuri ale căror repetare și asociere dau un grad de funcționare, manifestare concretă a rațiunii, care este raționalitatea, dar uneori opusul ei. Tensiunea dintre formă și fond, explicată de Adorno -și de altfel prima din cele 10 teze ale vorbirii filosofului[36]- în abordarea lui Nietzsche vizează crearea unei rupturi profunde]n interiorul subiectului[37]. Dezvoltarea criticii "adevărului", trece dincolo de zona ideilor metafizice, descriind deopotrivă situația manifestărilor omului ca subiect, și toate valorile: într-o evidentă transmutare Dincolo de Bine şi de Rău, depășind planul moral prin cuprinderea întregului orizont în care este implicat omul și raționalitatea. Privind din exterior suma manifestărilor rațiunii presupune reevaluarea cunoaşterii, a subiectului, a conştiinţei ce se înscriu în sfera obișnuințelor nu mai găsesc "firului Ariadnei", labirintul în care rămâne omul (cînd se renunță la rolul privilegiat al intelectului) poate întâlni monștri ,unde obișnuințele se leagă de paradigma occidentală în care opusul intelectului este sensibilitatea - "iraționalul", Minotaurul[38] ce ia în stăpânire labirintul. O nouă perspectivă valorică în viziunea lui Nietzsche ține de dominația snsibilității asupra intelectului. Dacă este vorba despre o "răsturnare a platonismului" ,ea poate fi o întoarcere la origini prin sensibilitățile

---

[33] Studiu introductiv la Voința de putere,p.XXI și K. Lawith, Nietzsches Philosophie de,. ewigen Wiederkehr des Gleichen, Kohlhammer, Stuttgart, 1956, p. 15

[34] Ibidem

[35] Vezi http://members.efn.org/~dredmond/ndtrans.html

[36] Cele zece teze ale vorbirii filosofului,lucrare netradusă.

[37] Or această ruptură profundă,sau" falie", poate fi urmată de excluderea oricărei legitimităţi a conceptului de cunoaştere, de auto-cunoaştere, inclusiv al limbajului (prin bulversarea relației semnificant-semnificat) .Discursul lui Nietzsche implică o dialectică negativă proprie atunci când el neagă unitatea subiectului, a eului, pentru a vorbi apoi în numele unui asemenea eu) ,vezi Studiu introductiv XXIIl ca și interpretarea lui Wolfgang Miller-Lauter, op. cit., p. 18 . Acesta susține că negarea unității subiectului implică respingerea metafizicii tradiționale, iar presupusa asumare ca subiect, evidențiază de fapt ineficiența ontologică a noțiunilor deoarece „indentitatea subiectului Nietzsche neagă toate indentităţile cu care operează subiectul",inclusiv contradicţiile.

[38] Max Horkheimer & Theodor W.Adorno,Dialectica luminilor (trad.Andrei Corbea)Polirom,Iași 2012, p.99 se referă la înțelesul kantian al luminilor , în sensul "ieșirii omului din minorat, de care se face vinovat el însuși."

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

corpului (formă străveche a adaptării originare) şi "experiment în privinţa adevărului", depășind neîncrederea în valorile secolului XIX și păstrând drept ancoră "voinţă de putere".[39]

Dihotomia raţiune vs. simţire nu se construieşte ca o realitate şi ca atare există o memorie,o inteligenţă şi manifestare a raţiunii prin simţuri încorporate ale căror sensibilitate, constituie pentru Nietzsche un câmp al unor stări opuse, îndeobşte considerate contradictorii (plăcere-neplăcere). Interioritatea omului, de asemenea confirmă că aceste stări contradictorii tind să se excludă reciproc deşi ele îşi asigură subzistenţa într-un "acord" al posibilităţii de dominare şi implicit al dependenţei. Tocmai în aceste aspecte rezidă modelul "voinţei de putere", iar Nietzsche are tentaţia extinderii pentru întregul real,după acceptarea voinţei ca trăire subiectivă asupra căreia insistase Schopenhauer până la demnitatea de principiu metafizic. Observăm afinităţi existente între "voinţa de viaţă" la Schopenhauer şi "voinţa de putere" la Nietzsche. Ele coexistă şi se pot suprapune,dar pentru primul caz reţinem că voinţa este una şi unică (ca principiu) în vreme ce acesteia îi revin ipostazieri: o pluralitate de asemenea voinţe. Ne întrebăm dacă firul Ariadnei îl constituie cumva însuşi corpul cu tipuri de voinţe ce ar decurge din nevoile lui cu tensiunile ce solicită organizarea,specializarea şi chiar armonizarea.[40] Dacă logica nu mediază între trăirile contradictorii în chipul de afecte, pasiuni manifestări organice, analogia explică multiplicitatea expresiilor voinţei de putere. Aşa cum logica folosea conceptul în sensul unei unităţi cuprinzând diversitatea, se întrevede un punct de acumulare al aproximărilor ce uită diferenţele, or morfologia nu se supune identităţii,fapt ce nu ţine de intenţionalitate deoarece fiecare organism este un unicat cu reprezentările, interpretările şi adaptările individuale la un mediu schimbător . Logica nu mai are un suport obiectiv, pierzându-şi rolul de "deţinător al adevărului". Viaţa are legile ei, mult mai vaste, faţă de care logica pare a acoperi doar aproximările noastre pentru a da lumii o anumită coerenţă de care depindem,pe care ne-o construim în bună măsură ajungând la încredinţarea validităţii până la proba contrarie. Formele realităţii sunt "acumulări" succesive,asemenea unor puncte reprezentând voinţă de putere. Ele pot pot fi punctuale sau organizate într-un mod ierarhic. Diferenţa faţă de imuabilul monadele lui Leibniz rezidă în faptul că "punctualizările" au propria dezvoltare sub semnul unor dependenţe, dominări şi retrageri, reduceri, subordonări sau anihilări. Reţinem că în perspectiva lui Nietzsche (pusă anume sub semnul unei dinamici ambigue) în raportări diverse: între oameni, om -realitate, dintre subiectul ca obiect al cunoaşterii de sine şi subiectul ca subiect al acesteia ţine mai mult de domeniul artistic, decât de cel metafizic. Ar fi aici o doză de neprevăzut şi imprevizibil, de hazard pur de manifestări ale realului în contexte diferite, iar când contextul esenţial încorporează omul, creaţia este mediată de impulsuri, de afecte, de trăiri. Există o ambiguitate căutată în raportarea la om, când este privit ca artist sau ca reprezentant al speciei sale. Există o ambiguitate a interpretărilor, dacă manifestările biologicului urmează reperele artistice prin impulsuri similare impulsurilor artistice,sau analogia aceasta a dus la erori regretabile în istoria omului, Nietzsche fiind preocupat de creativitate ca proces artistic, în ambele cazuri este o dorită eliberare de canoanele adevărului, de dogmele unui adevăr.[41] Creatorul, artistul este într-adevăr un om superior, dar a trece dincolo de bine şi de rău ,este presupoziţia operei de artă , astfel că în realitatea cotidiană "supraomul" este mai curând un ideal, "o metaforă şi o enigmă". Transmutarea tuturor valorilor, mai exact destructurarea valorilor tradiţionale şi înlocuirea lor cu noua perspectivă a voinţei de putere deschide

[39] *M. Heidegger, op. cit., p. 26.*
[40] *D'où cette obsession de se présenter comme le secrétaire de ses sensations. Il a un rythme et non un style (Cioran 1997 : 333).*
[41] *vezi Prefaţa lui Claudiu Baciu la versiunea românească a Voinţei de putere.*

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

orizonturi mai puțin cunoscute,ce pentru un cercetător care aspiră spre obiectivitate înseamnă prealabila eliberare de idei preconcepute.[42]

Din aforismul sau fragmentul al doilea[43], aflăm aspectul narativ profetic al scriiturii lui Nietzsche, care se referă secolele ce vor urma ca operă a necesităii:" Întreaga noastră cultură europeană se-ndreaptă de mult, cu o tortură a tensiunii ce creşte de la un deceniu la altul, ca înspre o catastrofă: cu nelinişte, violent şi rapid: asemănător unui fluviu, ce vrea să ajungă la capăt, ce nu mai chibzuieşte, căruia îi este frică să chibzuiască." Al treilea aforism sau fragment ne indică reflecția autorului asupra nihilismului și trăirea până la epuizare și depășire a acestui fenomen: "primul nihilist deplin al Europei, care însă a trăit în sinea sa nihilismul până la capăt, l-a lăsat în urmă, l-a depăşit şi s-a desprins de el."

2.Depășirea nihilismului înseamnă descoperirea valorilor ca nevoi esențiale.

Nietzsche explică "Încercarea de transmutare a tuturor valorilor" prin mişcarea ce va înlocui nihilismul , "contrară în ceea ce priveşte principiul şi sarcina"; Dacă nihilismul "este consecinţa ultimă a valorilor noastre precedente; pentru că nihilismul reprezintă logica gândită până la capăt a marilor noastre valori şi idealuri, pentru că noi trebuie să trăim mai întâi nihilismul spre a înţelege ce era de fapt valoarea acestor "valori""[44]

Cauza nihilismului, așa cum e explicată de Nietzsche în „Cartea întâi a nihilismului european" nu rezidă în "crizele sociale" ,nici în "degenerările fiziologice" și nici în corupție,deoarece "Trăim epoca cea mai onestă, cea mai plină de compasiune . Suferința, mizeria sufletească, trupească, intelectuală nu pot, ca atare, să producă nihilismul[45] ,ci acesta devine posibil „într-o anumită interpretare, creştin-morală". Sensul în care Nietzsche vorbește despre declinul creştinismului nu este cel obișnuit al negării acestuia,cât a prefăcătoriei :"datorită moralei sale și care se autodizolvă datorită ipocriziei și spiritului duplicitar care mimează credința în iubire fără a fi învățat adevărul acestei trăiri,răsturnând sensul credinței până la falsitatea extinsă peste tot în lumea vieții".Pierderea sensului indică esența nihilismului,adică scepticismul extins asupra putinței moralei împinsă spre lumea de dincolo căci viața obișnuită este existența în eroare și pedeapsa manifestării negative,de care încearcă a se desprinde înțeleptul, sfântul sau poetul desprinzând și binele de frumos și adevăr într-o lume ce și-a pierdut valorile.Nietzsche vorbește despre lipsa unei critici a moralei creştine.

Theodor W.Adorno a extins nevoia gândirii critice la nivelul tuturor domeniilor spiritului, în vreme ce manifestările rațiunii s-au dovedit în chip repetat negative,eronate,catastrofale. Există rețineri evidente față absolutizarea rațiunii și raționamentelor .[46]Marele pericol nu vine din partea gestului energic susținut de argumente bazate pe adevăr și respectul vieții ci din partea cotidianului cenușiu al obișnuințelor și al neîmpotrivirii față de erorile raționalității .Cum aceste erori au indicat în repetate rânduri sensul instrumental ,supunerea față de principiul dominației și pasivitatea în momentele de răscruce când s-ar fi putut face ceva pentru a evita ororile istoriei, conştiința trebuie să rămână

---

[42] Ar trebui reconsiderate aspecte privitoare la profilul lui Nietzsche :cît ține din portretul cunoscut până acum ,de amoralism,artistic,stilistică,acordul față de forța coercitivă ca instrument politic ce asupreşte,împiedică,elimină libertatea individului și până unde libertatea e privită ca atare și din ce punct ea a devenit o tiranie; cât ține de inocență și cât de scepticism sau chiar cinism.

[43] Ne raportăm la traducerea românească a Voinței de putere.

[44] Vezi Voința de putere,fragmentul 4

[45] adică refuzul radical al valorii, al sensului şi al dezirabilității.

[46] De ce Caietele au devenit pentru Cioran o rațiune de-a fi? À mesure que l'on réfléchit sur lui, on conçoit néanmoins que le Créateur se soit « affligé dans son cœur » de l'avoir créé (Cioran 2003 : 1080).

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

trează în privința pericolelor din partea ideologiilor,a religiilor degradate sub forma unor gnoze. Se întrevede din nou povara cunoașterii și nevoia responsabilității omului . Adorno folosește termenul "lumea vieții"[47] cu presupoziția respectului față de viață,față de posibilitatea comunicării și alegerii dintre atâtea bunuri false, un bine acceptabil. Pentru Cioran, tot ce intreprinde omul se întoarce împotriva lui.[48]Pentru Adorno (aforismul 101), binele nu este de găsit când omul a început să se asemene plantelor de seră.[49]

Interesat de dezvoltarea personalității și luminării omului prin educație Adorno dezvoltă o filosofie morală cu accente puse pe "viață bnă, corectă", chiar dacă manifestările acesteia sunt puțin vizibile în societatea contemporană, căreia i-a fost subminat fundamentul prin raționalitatea instrumentală care a înlocuit moralitatea în rolul ei de liant. Într-o lume nihilistă, convingerile morale și raționamentele morale sunt declarații inerent subiective, care exprimă nu o proprietate obiectivă a lumii, dar prejudecățile proprii ale individului. Dacă subscrierea de convingeri morale specifice este înțeleasă ca instrument pentru afirmarea propriilor interese ale cuiva. Subliniem că Adorno nu este un nihilist, ci prin analizele sale aduce o critică virulentă a nihilismuui în care lumea se complace. El susține că moralitatea a căzut victimă a distincției dintre cunoaștere obiectivă și subiectivă, deformînd adevărul. Aspectul de "fapte" verificabile ține de o anumită obiectivitate, în timp ce cunoașterea subiectivă constă din tot ce rămâne, inclusiv aspecte de evaluare și normativitatea Adorno susține că convingerile morale și raționament moral au fost limitate la sfera de cunoștințe subiective. Adorno susține că, în condițiile nihilismului, moralitatea a devenit o funcție sau o unealtă a puterii. În susținerea argumentației sale, el nu se bazează doar pe sublinierea gradului de diversitate morală și conflictele din societățile moderne ci pe rezistența la degradarea acceptabilului. În numele unor valori se poate promova contrariul lor. De exemplu în numele libertății individuale, se adoptă pozitiv nihilismul.

Concluzie

Afinitățile între cei trei gânditori ai acestei cercetări decurg din faptul că privesc în aceeași direcție.[50] Trecând printr-o grilă comună a nevoii de adevăr, sau mai precis a căutării acestuia la baza nevoilor propuse de Maslow, descoperim că gîndirea etică, politică și economică în lumea noastră țin prea mult de "suflul mediocrității, al lamentabilului, al nesinceritățiі" așadar nihilismul indică faptul că "valorile cele mai înalte se devalorizează"[51]. Tipul raționalității dezvoltate cu marile speranțe și credință în sine a dezvoltat obișnuințe ale omului de a se dispreţui pe sine și pe aproapele, să se opună vieţii şi să dispere datorită cunoaşterii; era un instrument de conservare a duplicității,resentimentului,acceptării neadevărului. Fiecare din cei trei filosofi se apleacă asupra unor aspecte[52] ce par a caracteriza postmodernismul zilelor noastre (explicit prin cuvintele lui Nietzsche): "Ceea ce cunoaştem

---

[47] La Kierkegaard și la Adorno,lumea e văzută ca viață, în vreme ce la Schopenhauer ca voință și reprezentare E vorba de contradicţia între lumea venerată şi cea trăită.10.10 „Voici venir la contradiction entre le monde que nous vénérons et le monde que nous vivons, que nous sommes. Il nous reste, soit à supprimer notre génération, soit à nous supprimer nous-mêmes. Le second cas est le nihilisme." - Fr. Nietzsche, La volonté de puissance. Essai d`une transmutation de toutes les valeurs, vol. I, Paris, Editions Mercure de France, 1925, p. 31.

[48] ..tout ce que l'homme entreprend se retourne contre lui » (Solitude et destin, traduit du roumain par A. PARUIT, Paris, Gallimard (Arcades), 2004: 223).

[49] Minima moralia,183

[50] Nihilismul ca logică a decadenței,nu cauză. „Le nihilisme n`est pas une cause, mais seulement la logique de la décadence" – Ibid., p. 113

[51] Alfel spus de același Nietzsche: Lipseşte scopul. Lipseşte răspunsul la întrebarea "De ce?".

[52] Prima parte din Voința de putere comparativ cu Exercitii de admiratie ,Humanitas,2001

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

nu mai apreciem, iar ceea ce am dori să ne amăgească, nu mai avem dreptul să apreciem.“. Atunci[53] apar întrebările:

a) Pentru ce scrie Cioran, cel care neagă totul: pe Dumnezeu, tradiția societatea, aproapele, propriile sentimente etc?

b) În ce măsură crezând în morală, condamnăm existența (așa cum ni se arată aceasta)?[54]

c)Ce e dincolo de nihilism? În spațiul tăcerii, poate să se constituie un fel de responsabilitate genuină și o etică a rezistenței sau “consecința nihilistă (credința în lipsa de valoare) ca rezultat al evaluării morale“ indică o stare de spirit (în sensul angoasei heideggeriene, a unei fel anume de greață sartriană, a unui dezgust precum al lui Cioran în fața mizeiei) : egoismul ne dezgustă (“chiar după ce am înțeles imposibilitatea altruismului“); necesarul ne dezgustă (chiar după înțelegerea imposibilității unui "liberum arbitriu " și a unei "libertăți inteligibile").[55] Constatăm că “nu mai atingem sferele în care ne-am proiectat, că propriile valori -dar astfel, sfera cealaltă, în care trăim, nu a dobândit deloc o valoare: dimpotrivă, suntem obosiți căci am pierdut impulsul fundamental“.[56]

d)Pesimismul rămâne el însuși sub semnul întrebării (ca formă premergătoare a nihilismului prin energia logicii sale, ca anarhism și nihilism), dar anticipează oare aforismul 153 din Minima moralia indicând un sens al viitorului ca speranță? Lumea vieții presupune respectul vieții prin răscumpărarea suferinței menite în cele din urmă să elibereze caritatea și să orienteze spre înfăptuirea binelui ca adevărată justificare a omului într-o lume socială colonizată de absurd. Ar fi necesară atunci o analitică a acceptabilului, dar se poate observa că spre deosebire de alți gânditori și filosofi ai timpului, Adorno nu crede că nihilismul poate fi depășit printr-un simplu act de voință, sau prin simpla afirmare a unei viziuni morale de fond a vieții bune.[57] El vorbește însă despre potențialul uman ca răspuns al firii ridicat deasupra nefirescului lumii actuale.

---

[53] *Ma thérapeutique consistait donc à dire du mal de Dieu, de Dieu évidemment, ça on n'y peut rien, ça c'est une thérapeutique extraordinaire. Si vous dites du bien de Dieu et de tout le monde, vous êtes foutu. Écrire, c'est la libération intérieure. […] Écrire est une façon de se vider soi-même. C'est une délivrance. Autrement, ce qu'on porte en soi deviendrait un complexe (Cioran 2004 : 279-281).*

[54] *Evocarea cuvîntului eșec/ « échec » dezvoltă o schemă a conștiinței ,în care punctul de sosire e opus celui al așteptărilor : « tout ce que l'homme fait se retourne contre lui : c'est là son destin, et la loi tragique de l'histoire » (Cioran 2004 : 161).*

[55] *Chute dans le temps :Primul strămoș înainte de a se întoarce spre arborele cunoașterii: Premier ancêtre, bien avant qu'il se tournât vers l'arbre de la connaissance. Insatisfait de lui-même, il l'était encore plus de Dieu qu'il enviait sans en être conscient ...Que l'ignorant s'attaquât aux deux arbres, et qu'il entrât en possession et de l'éternité et de la science, tout changeait. Dès qu'Adam goûta au fruit incriminé, Dieu, comprenant enfin à qui il avait affaire, s'affola. En plaçant l'arbre de la connaissance au milieu du jardin, en en vantant les mérites et surtout les dangers, il commit une grave imprudence, il alla au-devant du désir le plus secret de la créature (Cioran 2003 : 1071-1072).*

[56] *Pourquoi écrire et pour qui ? Mais il y a des nécessités intérieures qui échappent à cette vision, elles sont d'une autre nature, plus intimes et plus mystérieuses, irrationnelles. […] Mais il y a quand même cette vitalité mystérieuse qui vous pousse à faire quelque chose. Et peut-être c'est ça la vie, sans vouloir employer de grands mots, c'est que l'on fait des choses auxquelles on adhère sans y croire, oui, c'est à peu près ça (Cioran 2004 : 318-319).*

[57] *Vezi și http://en.wikipedia.org/wiki/Theodor_W._Adorno*

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

BIBLIOGRAFIE

1. Adorno W.Theodor, Minima moralia,Art,2007,ISB978-973-124-098-5
2. Botez A., (2005), Un secol de filosofie românească, Bucureşti, Ed. Academiei
3. Chira, V., (2006), Dominantele gândirii cioraniene, Sibiu, Ed. Univ. Lucian Blaga.
4. Cioran E., (1993), Exerciţii de admiraţie, Bucureşti, Ed. Humanitas.
5. Cioran E., (1992), Tratat de descompunere, Bucureşti, Humanitas.
6. Cioran, E., (1997), Despre Dumnezeu, Bucureşti, Humanitas.
7. Cioran E., Lacrimi şi sfinţi, Bucureşti, Humanitas.
8. Cioran, E., (2002), Ispita de a exista, Bucureşti, Humanitas.
9. CIORAN, E,. Œuvres, Paris, Gallimard (Quarto), 2003 [1995].
10. Cioran, E.,(2004),Solitude et destin, traduit du roumain par A. PARUIT, Paris, Gallimard (Arcades),
11. Cioran, E., (1996), Demiurgul cel rău, Bucureşti, Humanitas.
12. Cioran, E., (1996), Convorbiri cu Cioran, Ed. Humanitas.
13. Cioran E., (1996), Amurgul gândurilor, Bucureşti, Ed. Humanitas.
14. Cioran E., (1997), Despre Dumnezeu, antologie, selecţia textelor de Aurel Cioran, Bucureşti, Humanitas.
15. Cioran, E., (1992), Silogismele amărăciunii, Humanitas, Bucureşti.
16. Cioran, E., (1995), Despre neajunsul de a te fi născut, Humanitas, Bucureşti.
17. Cioran, E., (2005), Caiete, vol. I, Bucureşti, Humanitas.
18. Cioran, E., (2005), Caiete, vol. III, Bucureşti, Humanitas.
19. Liiceanu Gabriel, (1995), Apocalipsa după Cioran, Bucureşti, Humanitas.
20. Nietzsche, Fr., Voința de putere, Încercare de transmutare a tuturor valorilor (Fragmente postume),Traducere şi Studiu introductiv de Claudiu Baeiu, editura AION 1999,ISBN 973-97662-6-9

E-sources:

https://books.google.ro/books?id=liQ-AwAAQBAJ&pg=PT216&lpg=PT216&dq=nihilismul+lui+Cioran&source=bl&ots=olAAsNkQKo&sig=RGWWv0k9SAs5TBm0-UP0jyDF77M&hl=ro&sa=X&ei=FVLjVNrAB4LwUuDogJgE&ved=0CFEQ6AEwCA#v=onepage&q=nihilismul%20lui%20Cioran&f=false

http://cogito.ucdc.ro/cogito/emilciorannihilistulcugandulgabrielapohoata_1.pdf
http://en.wikipedia.org/wiki/Theodor_W._Adorno
http://www.youtube.com/watch?v=vxt1FunLouE

http://www.youtube.com/watch?v=oyjvedVCPYw

http://www.youtube.com/watch?v=RCOW3cIzR_g

http://www.youtube.com/watch?v=ak8NVlX77Ao

http://www.youtube.com/watch?v=ixyVNxUwoxw

http://www.youtube.com/watch?v=Du0VmyMuwb4

http://www.youtube.com/watch?v=RvIYsaoZQgY

http://www.youtube.com/watch?v=78y06QkpnC8

http://www.youtube.com/watch?v=5ULLZm_x_YE

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)

http://www.youtube.com/watch?v=FO2np13ZVJs&list=PLlS0liyIg37UhJAAeT9PlXf5O4kmTN56H

BDD-A22118 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:21 UTC)